

Biekorf

Dat is een leer- en leesblad voor
alle verstandige Vlamingen

WESTVLAAMS ARCHIEF
voor Geschiedenis, Oudheidkunde
en Folklore

Verschijnt maandelijks

55ste jaar. 9.

In Herfstmaand, 't jaar 1954.

* HET VERBAND TUSSEN BODEM EN BEWONING IN DE POLDERSTREEK

32573

De wandelaar of de verlofganger, die de Polderstreek doortrekt, zal wel in de eerste plaats getroffen worden door haar eentonig vlak en kaal uitzicht, slechts hier en daar onderbroken door lange rijen licht geneigde bomen in deze vlakte waar volkomen windstilte onbekend is. Ook vallen hem de uitgestrekte weilanden met hun vette runders op, die de vermaardheid van de Polderstreek uitmaken. En hier en daar ontwaart hij dan, verdoken achter hagen of achter het groene windscherm van hoge populieren, enkele eenzame, witgekalkte hoeven, die schaars en grillig in het landschap verspreid liggen, maar hem toch moeilijk de indruk van verlatenheid doen vergeten. Even zo verlaten liggen de typische polderdorpen, een kerk en enkele huizen er rond. Dat is het beeld dat de wandelaar van de Polderstreek met zich meedraagt.

De wetenschapsmens zal echter met dergelijk beeld geen genoegen nemen. Hij zal in zijn weetgierigheid (of mogelijk noemt gij het liever « weetziekte », waar de lezer) zich afvragen of die hoeven en die dorpen daar wel zo maar grillig en ordeloos verspreid liggen, waarom een dorp, een agglomeratie juist hier en niet

elders ligt. Dit hebben ook wij ons afgevraagd toen wij jaren lang, tijdens het opmaken van de bodemkaart van de Polderstreek, deze op het eerste zicht een-tonige, ja, zelfs onherbergzame streek zijn gaan leren kennen en liefhebben. Spoedig is ons opgevallen, dat er in de Polderstreek een nauw verband bestaat tussen de localisatie van de landelijke bewoning en de bodemgesteldheid. Dergelijk verband was zeker niet onverwacht en lag zelfs voor de hand. Wij kunnen ons immers goed voorstellen, dat onze voorvaderen, die hier als eerste bewoners — boeren — deze streek ontgonnen hebben, hun woningen zo maar niet naar willekeur hebben gebouwd, maar daartoe de meest geschikte plaatsen hebben uitgezocht en dit met grote kennis van zaken. Dit verband tussen landelijke bewoning — vooral de oude bewoning — en de bodemgesteldheid zullen wij hier bespreken en daarbij enkele typische voorbeelden aanhalen.

Eerst en vooral moeten wij U zeggen dat wij, dank zij ons bodemonderzoek, in de Polderstreek in grote trekken DRIE soorten poldergebieden hebben kunnen onderscheiden volgens hun ouderdom. Dit zijn :

1. HET OUDLAND. Het Oudland is, zoals de naam het aanduidt, het oudste gedeelte van de Polderstreek. Het werd rond de 8^e eeuw na Chr. in gebruik genomen en sindsdien onafgebroken bewoond. Typische Oudlandgebieden zijn o. a. dat van Veurne-Ambacht dat zich uitstrekt ten westen van de Oude Zeedijk (Moormann, 1951) en het Oudland dat zich uitstrekt tussen Oostende en Blankenberge (de gemeenten Stalhille en Houtave zijn typische Oudlandgemeenten).
2. HET MIDDELLAND. Het Middelland werd slechts vanaf de 10^e-11^e eeuw in cultuur gebracht en bewoond. Als voorbeeld van een Middellandgebied kunnen wij dat deel van de Polderstreek vernoemen, dat zich uitstrekt ten oosten van de Oude Zeedijk tot in de buurt van Oostende.

3. HET NIEUWLAND. Zoals de naam het aanduidt omvat dit gebied de jongste poldergedeelten, nl. deze die na de 12^e-13^e eeuw tot zelfs in de 19^e eeuw werden ingedijkt. Voorbeelden van Nieuwlandgebieden

Fig. 1. — Verspreiding der Hoeven op Stalhille en Houtave (gedeeltelijk).

zijn het Nieuwland van het Yzerestuarius (Moor-
mann en Ameryckx, 1951), dat al de polders omvat
die liggen nabij de Yzermonding en het Nieuwland
van het Zwin (Ameryckx, 1953).

In deze drie Poldergebieden, met elk hun eigen

bodemgesteldheid, heeft de landelijke bewoning zich telkens op een andere wijze aangepast. Deze aanpassing is zeker het verst doorgevoerd in het Oudland (Tavernier, 1949). Dit oudste poldergebied, dat in grote trekken zeer vlak is, vertoont een duidelijk micro-reliëf (1). Men vindt er grote en kleine, lage, komvormige gebieden (hoogteligging ongeveer 3 meter) waar de bodems bestaan uit zware zeeklei die op veen (in de kuststreek « daring » genoemd) rust. Deze kommen zijn van mekaar gescheiden door 1 tot 2 meter hogeliggende stroken, kreekruigen genoemd (hoogteligging ongeveer 4-5 m), die van enkele meter tot verschillende honderden meter breed kunnen zijn. Deze hogere stroken zijn niets anders dan vroegere kreekbeddingen. De ondergrond bestaat er uit zeezand, terwijl het veen er in vroegere tijden door het zeewater werd weggespoeld. Wij leggen nogmaals de nadruk op het verschil in ondergrond tussen kreekruigen en kommen, daar dit van zeer groot belang is. Inderdaad zien wij dat het merendeel van de Oudlandhoeven op kreekruigen liggen. Het voordeel van dergelijke ligging is duidelijk :

1. De kreekruigen hebben een relatief hoge en droge ligging. Terwijl in de kommen 's Winters het grondwater dicht of zelfs boven het oppervlak staat, is dit niet het geval bij de kreekruigen.
2. De kreekruigen bieden bouwvaste gronden dank zij hun zandige ondergrond. In de kommen zijn de gebouwen dikwijls aan verzakkingen, verschuivingen, scheuringen en dergelijke onderhevig ten gevolge van hun niet-bouwvaste veenondergrond.
3. In de kreekruigen treft men doorgaans drinkbaar grondwater aan, dat op een natuurlijke wijze « gefilterd »

1) Door micro-reliëf verstaan wij de kleine hoogteverschillen, die op betrekkelijk geringe afstand voorkomen, b. v. een hoogteverschil van 1 meter op 10 meter afstand. Dergelijke kleine hoogteverschillen zijn nochtans van groot belang, vooral in een streek zoals de Polders.

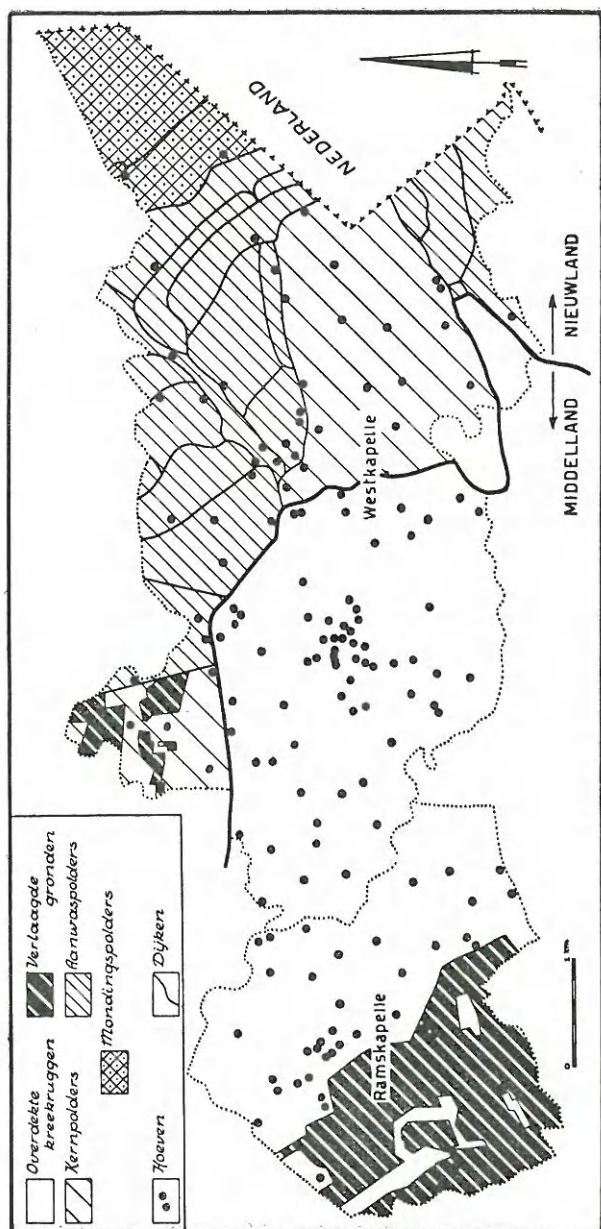

Fig. 2. — Verspreiding der hoeven op Ramskapelle en Westkapelle.

wordt door het zand. Het grondwater van de kommen is van slechte hoedanigheid ten gevolge van het veen, waardoor het te veel organische stoffen bevat en een onaangename smaak en reuk krijgt (daring-sop). Het belang van deze laatste eigenschap mag zeker niet onderschat worden, daar de Polders een gebied vormen dat — hoe zonderling het ook schijnt — arm is aan grondwater van goede kwaliteit.

Een klassiek voorbeeld van een Oudlandgebied is dat van Stalhille-Houtave. Het is slechts bij uitzondering dat de hoeven er niet op kreekruigen liggen (zie fig. 1).

Het MIDDELLAND heeft een veel minder uitgesproken micro-reliëf dan het Oudland. Het hoogteverschil tussen (overdekte) kreekruigen en kommen is hier veel kleiner. Wel liggen ook hier de meeste hoeven op kreekruigen, maar toch vindt men heel wat boerderijen op terreinen met venige ondergrond. Voegen wij er echter dadelijk aan toe dat de komgebieden van het Middelland minder ongunstig zijn dan deze van het Oudland, daar in het eerste het kleidek gemiddeld dikker is en het veen in de ondergrond er meer samengeperst is. Toch hebben wij ook hier een duidelijke aanpassing aan de bodemgesteldheid, in die zin dat lage gebieden zo goed als onbewoond blijven. Als lage gebieden hebben wij daar b. v. de grote uitgeveende vlakten (1). Als voorbeeld nemen wij het Middelland op de gemeenten Westkapelle en Ramskapelle (zie fig. 2). Op Westkapelle komen overwegend overdekte kreekruigen voor en daar is de bewoning regelmatig verspreid met een concentratie in de dorpskom. De noordoostelijke helft van Ramskapelle vertoont hetzelfde beeld als Westkapelle; de zuidweste-

1) In vroegere tijden was het veen een zeer begeerde brandstof in de kustvlakte. Over grote gebieden (wij schatten ongeveer 10 tot 15 % van de ganse Polderstreek) werd het veen ontgonnen, waar de grond er vanzelfsprekend lager kwam te liggen.

lijke helft is grotendeels uitgeveend en daarom heel schaars bewoond.

Om te sluiten zullen wij in het kort het NIEUWLAND VAN HET ZWIN bespreken met als voorbeeld het oostelijk deel van Westkapelle (fig. 2). Dit gebied bestaat uit talrijke polders, waarvan de oudste, kernpolders genoemd, (o. a. de Greveningepolder, de St. Jobspolder) in de 13^e eeuw werden ingedijkt. In deze polders ligt de landelijke bewoning tamelijk regelmatig verspreid. In de polders, die later werden ingedijkt (aanwaspol- ders genoemd), ziet men dat de bewoningsdichtheid afneemt en dat de meeste woningen langs dijken werden gebouwd. De jongste polders (mondingspolders) ten slotte vormen onbewoonde, kale vlakten (men denke b. v. aan de Hazegraspolder op Knokke), ter- wijl alle hoeven er op of langs dijken liggen. Vermelden we nog dat de dichtheid der bewoning in het Nieuw- land het kleinst is.

Wij zullen het zeker niet zo ver drijven om voor iedere woning een verband te gaan zoeken tussen haar ligging en de bodemgesteldheid. Inderdaad zijn er dikwijls nog andere redenen die de mens ertoe brengen zijn woning op een bepaalde plaats te bou- wen. Wanneer hierbij de bodemgesteldheid volledig over het hoofd werd gezien, gebeurde dit niet onge- straft. Sprekende voorbeelden hiervan zijn de dorps- kernen van Ramskapelle aan de Yzer en van Stuive- kenskerke die, nadat zij in de eerste wereldoorlog verwoest werden, op een andere plaats dan de oor- spronkelijke werd heropgebouwd. De keuze van de terreinen was echter zeer ongelukkig ; in de ondergrond komt er veen voor. Nu ziet men dat talrijke wonin- gen er aan verzakkingen onderhevig zijn en barsten in de muren vertonen. Dit kan men o. a. zeer goed vaststellen bij de kerk van Stuivekenskerke.

Hedendaags gaat men echter veel belang hechten aan de bodemgesteldheid bij het bouwen van wonin- gen, waarbij de bodemkartering veel nuttige inlichtingen kan geven. En wat onze voorouders reeds eeuwenlang

geleden hadden gevonden door hun ervaringen en « boerenwijsheid », kunnen wij meestal niet anders dan nog eens herontdekken.

Dr Ir F. MOORMANN,
Werkleider

Ing. J. AMERYCKX,
Karteringsleider

Centrum voor Bodemkartering, I. W. O. N. L.

LITERATUUR. — Ameryckx J. (1953). Ontstaan en Evolutie van het Zwin in België. Natuurwet. Tijdschrift, 34, blz. 99-114, Gent. — Moormann F. en Ameryckx J. (1950). De Bodemgesteldheid der Zeepolders. Verslagen over Navorsingen van I. W. O. N. L., nr. 4, blz. 37-60, Brussel. — Moormann F. en Ameryckx J. (1951). Bodemkaart van en verklarende tekst bij het kaartblad Nieuwpoort. Gent. — Moormann F. (1949). Over het Ontstaan van het Veurne-Ambachtse Poldergebied Biekerf, 50, 2 en 3, Brugge. — Moormann F. (1951). De Bodemgesteldheid van het Oudland van Veurne-Ambacht. Natuurwet. Tijdschrift, 33, blz. 3-124, Gent. — Tavernier R. (1949). Het verband tussen bodem en bewoning, meer in het bijzonder in de Polders. Natuurwet. Tijdschrift 32, blz. 80-83, Gent.

DE KLOKKEN VAN SINT GILLES

Dit jaar was het hier te Brugge een plezier om op de vooravond van Sint-Egidiusdag, tussen donkeren en klaren, de klokken van St Gilleskerk te horen bingbongen.

« Hurkt een keer naar 't Zilletje, hoorde ik een mens zeggen, hurkt hoe schone dat ze luwen, maar vroeger was 't nog schoner; de klokken zongen een liedje en Mimmei leerde 't ons meezingen :

Bing, bong, bang.
Bing, bong, bang.
Oostkamp brandt,
Kleen of groot,
Allemaal dood.
Bing, bong, bang.
Bing, bong, bang. »

St Egidius : 1 September. — 't Zilletje : Volksbenaming voor St Gilles (kerk en parochie). — Mimmei : Mater, grootmoeder.

VAN EEN DIE SPOOKTE ZONDER 'T ZELF TE WETEN.

Ko had een nieuwe pane broek gekocht. Nieuwe pane nu heeft de gewoonte van also lijk te piepen.

Op een avond nu kwam Ko laat naar huis en hij hoorde juiste lijk entwat roepen : « 'k Ga je griepen, 'k ga je griepen. »

Ko begost te lopen, maar hoe zeerder dat hij liep, hoe zeerder dat zijn broek piepte : « 'k Ga je griepen, 'k ga je griepen. »

Opgenomen te Dudzele.

A. M.

MEËTJE VAN OOSTKERKE VERTELT....

(vervolg van blz. 142)

De Stropuit en de Nunnepitten.

De Stropuit was maar een slecht gat en had geen goe' name, hoegenaamd niet. Cassel kwam een keer aldaar gegaan 's navonds late als hij van Westkapellekermesse kwam. En dat hij al ging dat hij wilde, hij gerocht nu maar een keer uit dien bilk niet. Eindeling moe getjoold viel hij over een molshoop, plat op zijn buik ; en daar zag hij dat hij voor 't damgat lag en hij was verlost. En gaan dat de vint deed, rechte naar huis zonder ene keer te durven omme-kijken, met den daver op zijn lijf.

In Gelders bilken aan Manens brugge, Oostkerke op, verkeerde er ook gespuis en ze zeiden dat het daar onderkelderd was van de tijd dat de zee daar kwam. Je hoorde daar de klokken luiden met Kerst-avond ; dat was van schepen die aldaar verzonken lagen. En 's navonds durfde er niemand door de bilk gaan, want ze gerochten er niet meer uit. En al deze kant van de « Siefong », Damme op, ligt er sloterie, al riet en bucht en hooi — gars zonder grond. 't Is altijd onder water en de beesten zouden erin verzinken ; ze heten dat de Nunnepitten om dat er daar een schip met nunnen vergaan is.

Toverij.

Maar als we beginnen van toveressen te spreken moeten we opletten : « 't Is vandage Zondag ! » Je moet altijd de dag vernoemen, alzo weten ze niet dat we over hunder spreken.

't Is ook altijd gevaarlijk langs wateringen en aan d'heule : de waterduivel verkeert aldaar.

W' hadden een keer gaan nieuwjaren geweest naar 't dorp, naar mijn grootmoeder, en mijn vader droeg zelve 't klein kind. En als we daar langs den ouden vaart kwamen, liep er heel de tijd een grote katte

nevens vader en ze kwam mee tot Sieska's heule en weg was ze, 't water in.

De mensen wilden gelijk he'n dat er daar een oud vrouwtje, Sieska was heur name, onder die heule vermoord ligt, en dat was een toveresse. En wiender, schooljongens, liepen daar zere schuw voorbij en we maakten een kruisje.

Mijn moeder had ook nooit geen trouwe in Pier de biekweker. Hij was ketellapper van stiel en hij woonde daar in die tweewoonste aan de pastorie ; maar hij las veel te vele in boeken. Hij zond zijn bieën waar dat hij wilde en hij deed ze zeem halen uit de buiken van andere biekwekers. Vandage was hij schatrijke en morgen straatarme. Maar op een keer dat hij te verre gelezen had in zijn boeken, was hij van den duivel bezeten.

Heel de nacht was hij aan het tieren en brieschen ; hij liep gedwongen rond, en heel zijn bedde en 't huizetje 't was al vol beschten. Triene Spriet, die in 't ander huizetje woonde, kwam zere naar de pastorie gelopen om hem te doen belezen. « 'k He' daar also wat tegengekomen van de nacht, mijnhere pastor ! Al de duivels van d'helle waren uitgebroken, was mij dat een leven ! En die ketellapper is een levende duivel geworden... » En de paters h'en weten die boeken af t' halen, en Pier moest verhuizen, en zonder zijn boeken is hij doodarm gestorven.

Maar de pastors doen dat niet geerne, iemand belezen ; want 'k heb also ene gekend die ook eentwat weggepakt had en daarvan gerocht hij nooit uit zijn absolutie.

Mijn jongste broertje was ook betoverd ; 't heeft drie weken dag en nacht geschreemd zonder ophouden. De pater zei : « Doe een noveen en de negende dag gaat 't sterven of genezen zijn ». En mijn moeder begost die novene en de negende dag was mijn broertje dood. En als ze het uit zijn doeksjes haalden, 't was heel blauw genepen van d'hekse. Moeder had

seffens prezumpties op Viena, maar ze zeiden dat Klette van Damme, die in die huizetjes op cijs van de wateringe woonde, ook eentwat kost.

Zwijg van die toveressen, je moet daarvan op je weerhouden zijn, want mijn vader heeft also maar een keer aardig gevaren.

Ze reden met een voer of viere: Veldens van Oostkerke, en Standaars van Egenbroeke, en Lobuuks van Platheule en mijn vader, en ze reden al achtereen in een lange reke met vlas, al over Moerkerke naar Maldegem. En als ze daar nu aan Scheewege kwamen zei er een van die mannen: « Ze zeggen dat dit hier 't Toveressestraatje is! » Mijn vader zegt daarop: « Als het also is, we gaan moeten oppassen dat ons wiel niet afdraait! » En seffens zei dat vrouwmens die in 't deurgat stond: « Hu-e-e! 't Is zekers wel 't klappen weerd, voor die hele zeven toveressen die hier wonen? » Maar zie mens, geen een die nog durfde achter hem kijken en ze lieten de peerden heel voorzichtjes hunder gang gaan. Maar een keer dat ze achter den draai waren, maakten ze zere een kruise, en zweten dat ze deden, en ze waren blij dat ze een keer diep kosten asem halen.

In mijn kinderjaren heb ik zelve heel goed een toveresse gekend. Ze woonde op dat koeipleksje in den Langen hoek en ze heette Viena. En wiender joengers, we mochten daar okkernoten rapen; en kwestie zou je me geloven, maar we waren schuw. Je moet weten, d'r was daar in den boomgaard een grote ronde zonder gars, van altijd heur toer rond de bomen te doen als ze gedwongen was.

En op een keer kwam ze naar mijn tante Naatlies om eiers voor te broën. Maar mijn tante, die ook geen dwaze was, maakte een kruisje met wijwater over d'eiers omdat Viena er geen kwaad zou kunnen mee doen.

Van zijn eigens dat Viena seffens wist hoe late dat

't was en ze bracht die eiers were en zei voor korn-suis : « Wel, Naatlie joeng, 'k 'n kan er niets meedoen, mijn klokken is weggelopen ! » En op 't einde van 't spel liep ze zodanig gedwongen dat ze heur eigen koe in den aalput toverde omdat ze niet meer wist op wie getoverd.

Van de mare bereën.

Maar binst dat we nu toch van koeien doende zijn; mijn vader heeft dat zelve weten gebeuren. Ze hadden een koe die altijd van de mare bereën wierd, en van als het avond en donker wierd begost ze zo triestig te klagen zonder ophouden en de mare zat er boven op.

Vader, — de vint is dood en g'oordeeld — smeed een pote of viere gruis in een akker water en kletste dat over de rik van de koe en de mare sprong zere weg en ze stond daar achter de deure op den achterdam weggestoken. Ze moest al dat gruis uit heur haar klauwen, want ze mocht niets meedragen en ze kost niet eerder weglopen ; en om heur te wreken, zei ze nog : « 'k Zal u wel vinden, wacht maar ! » En 's nachts kwam ze bij vaders bedde en hij wierd bereën van de mare en schruwelde en zweette totdat we hem wakker maakten.

Maar dat 'n heeft niet dikwijls meer plaatse g'had, hij zette zijn kloefen met d'hielen naar 't bedde, ze moest dan eerst heel de toer doen die hij binst de dag had gedaan en ze bleef daar dan omgekeerd voor 't bedde geplakt.

Tovermacht overgaande van moeder op kind.

't Gebeurt ook nog dat ge de toveresse kunt herkennen. Je moet gaan horen : dat was een gierige boerinne en ze moesten sause maken van smout. En binst dat ze naar de markt was, pakte 't meisen boter, want ze was voor geen smout. En d'er kwam daar seffens een puit in huis gesprongen en 't meisen stekte die puit met de gloeiende tange en smeed hem in een wroede kolere buiten. En de boerinne kwam

thuis met twee verbrande kaken, en de lippen van de gloeiende tange stonden erin.

Maar mijn vaders zuster zei dat zij het anders had horen vertellen: 't Was een katte die in huis kwam en ze vermaande luide: « Ma-a-uw ! Ma-a-uw ! » En 't meisen verstond seffens « Sma-a-ut ! » En ze joeg ze met de gloeiende tange buiten en zei: « Daar zie, eet zelve sma-a-ut ! » En de boerinne kwam thuis met verbrande kaken.

Ze zeggen altijd, dat als de moeder toveresse is, dat het op 't jongste kind valt. We zijn wiender dat in onzen hoek te Oostkerke geware geworden, binst den anderen oorlog (1914-1918).

Hij was blauwer van stiel en kwam bij Nolte onze gebeurs om boter te kopen, maar ze stond hem niet en zei van neen. Ze ging daar achter seffens gaan melken naar de bilk en hij ging mee tot aan 't beken. En hoe dat 't kwam 'n wist ze zelve niet, maar ze was gelijk bedwelmd als ze van onder de koe kwam en ze liep met heuren aker melk in 't water en schruwelde « Hooe ! Woe ! » We kwamen wiender zere toegelopen en ze zei: « 'k Wierd gelijk in 't water gezet en 'k hield nog mijn aker melk omhoge; maar zou' je wel willen geloven da'k dat van den blauwer gelapt ben ? Je weet toch wel dat zijn moeder de name van toveresse had ! » En waarliks dat was also en de blauwer was 't jongste kind, en sedertdien wierd hij in heel de streke gevreesd.

Duitse schapers.

De Duitse schapers kosten je ook eentwat zenden of zetten. Nobus was schaapboer en hij maakte mui-zen van eerde en zette ze op tafel en blaasde in hunder gat. En als hij er tegensprak liepen ze allemaal van de tafel weg.

Als mijn moeders broere van 't hof ging, kwam hij een hele bende ratten tegen. De Duitse schaper had ze hem gezonden, en de g'relen en de bassen en

breidels, ze wretten het nu een keer al op, bij zo verre dat ze de peerden niet meer durfden afspannen, noch 't tuig in de stal laten.

En ze waren een keer bezig met binden in den oest en de Duitse schaper kwam daar gegaan. « 'k Zou ik daar algauwe mee gedaan he'n, zei hij alzo. Duik julder aangezichte ! » En ze deden al hunder arms voor 't aangezichte maar d'er keek daar enen overzijs : en op ieder schoof zat er een duiveltje met een roo' mutse aan. En als ze allemaal mochten opkijken was 't werk gedaan, maar zijn part was blijven liggen om te binden.

Tegen de tovertij.

Maar als dat te vele scheelt op een hof, weet je wat dat ze doen ? Ze plaatsen een paasnagel onder de balie, en de toveressen en 't gespuis kunnen dan op 't hof niet meer.

Ge kunt ze ook verjagen met wijwater.

De pastoor kan de toveressen in de kerke zien zitten: als hij 't laatste evangelie leest, zitten ze met hunder gat naar den autaar gekeerd. Dat is zo'n krachtig gebed ; mijn moeder droeg dat evangelie altijd bij heur in een klein boekje van niemendalle ; nog geen duim breed. Alzo een blaadje of viere dat ze met een spelle op heur lijf stak. En d'er mocht niets schelen met de beesten noch met 't joengers of ze was aan 't lezen.

Als je door een trouwring kijkt, kunt ge ook de toveressen in de kerke zien zitten. Je mag nooit met een trouwring spelen, want als hij valt, gebeurt er een ongeluk, Da's gewijd, en als ge je wilt versmoren moet je eerst jen trouwring afdoen, of 't zou niet gaan.

M. C.

WILDE KERKZANG. — Te Waarmaarde zongen wij als kinderen — omstreeks 1900 — de zang van de uitvaart na als volgt :

Smijt wijwater ip jen himde
Hè je wel gedaan, je zul' wel vinden.
Smijt wijwater ip je knien,
Hè je wel gedaan je zul' God zien.
Rosalie kropsala pekelbaring.

A. S.

DE STATUTEN VAN DE REDERIJKERSGILDE TE RENINGE IN 1700

Over de rederijkerskamer te Reninge weet men alleen dat zij in 1559 erkend werd door de hoofdkamer « Alpha en Omega » uit leper, dat zij het volgend jaar optrad te Menen en dat zij op 2 September 1731 nog een vertoning gaf (1) ; waaruit haar verder bestaan blijkt.

In het gemeentearchief van Reninge, dat bewaard wordt in het Rijksarchief te Brugge, bestaat een bundel betreffende de gilden van de gemeente (2). Naast de rederijkersgilde van de H. Geest leefde er nog een « ghilde van de Busse opgesteld binnen deser prochie ter eëren van onsen lieven heeren ende van Sinte Rijcktrudies », die opgericht werd in 1626 en nog niet uitgedaan had in 1707, vermits alsdan bekrachtiging van de statuten gevraagd werd aan de magistraat.

Een aantal jaren voordien reeds, in 1700, had ook de rederijkersgilde hetzelfde verzoek gericht aan burgemeester, schepenen en keurheren. Zoals het hoort, was de « quaerte inhoudende in (sic) vijftien artictlen » in verzen (3) gesteld. Het verzoekschrift zelf was ondertekend door 11 gildebroeders.

In 1777 werd dezelfde « quaerte inhoudende ordonantien poleticque ende opservantien » nogmaals voorgedragen om te worden gedecreteerd omdat « men bij faute dies de diffilianten ende deliquanten niet en can constraingieren ende betrecken bij s'heerens executie ». Ditmaal was het reglement gedrukt, alleen het 15^e

1) E. Vander Straeten. *Le Théâtre villageois en Flandre*, II, 198. (Brussel 1881).

2) R. A. Brugge. *Gemeentearchief van Reninge*, bundel n° 13. Al de citaten en gegevens werden uit die bundel geput, zodat wij maar eenmaal de referentie opgeven.

3) Twee andere berijmde reglementen, namelijk voor Lefinge (omstreeks 1688) en voor Stavele (1704), vindt men afgedrukt in het aangehaalde werk van Vander Straeten I, 204 en 312 vlg.

artikel werd er met de hand bij geschreven. Op de spelling na zijn beide reglementen identiek tenzij dan op enkele plaatsen die wij in voetnoot ook aanduiden.

ORDONNANTIEN ENDE STATUTEN

T' onderhouden bij de Reden rijke gilde broeders vanden
H^{en} Gheest
met tytel *Die van herten Reyn*
inde prochie van Renynghe

1

Alvooren die belieft in dese gild' te komen
sal worden bijde vijf ghe:eede aenghenomen
aen wien men dese quaert eerst vooren lesen moet
op dat hij aen elck point als ghildebroer voldoet.

2

Wanneer de belle klynckt, elck broeder die sal swijghen
of anders sal de boet van eenen stuyver krijghen
en soo wie maeckt refuys, of yet daer teghen seyt
sal worden dobbel boet door desen opgheleyt.

3

Soo wie tot t' spelen sal bequaeme sijn bevonden
sal nemen een partije ghejont of toeghesonden
door princ' en (a) gouverneur die door dichtmeesters raet
magh niemant weygeren, op straffe naer de daet.

4

Aen niemant g'oorlooft is een ander thouden drincken
dat is int' gild'-gelagh, of jemant te beschincken
al is het synen vrient ten waer een quaertier-eur
niet meer 't zij met verlof van princ' of gouverneur.

5

Die bij den duyvel sweert, of vloecken sal te seere
of door onnutten clap vermind'ren anders eere
of wel met redens compt vol van oncyscheyt voort
twee stuyvers boeten sal soo dickwils als men t' hoort.

6

Elck gilde broeder sal hem teghenwoordigh maecken
in de processie tsij wettelicke saecken
hem eenigh letsel sijn, en die het niet en doet
eer hij compt bij de gild vier stuyvers legghen moet.

Varianten : a) of b) voor c) heeft d) prince maer

DE STATUTEN VAN DE REDERIJKERSGILDE TE RENINGE IN 1700

Over de rederijderskamer te Reninge weet men alleen dat zij in 1559 erkend werd door de hoofdkamer « Alpha en Omega » uit Ieper, dat zij het volgend jaar optrad te Menen en dat zij op 2 September 1731 nog een vertoning gaf (1) ; waaruit haar verder bestaan blijkt.

In het gemeentearchief van Reninge, dat bewaard wordt in het Rijksarchief te Brugge, bestaat een bundel betreffende de gilden van de gemeente (2). Naast de rederijdersgilde van de H. Geest leefde er nog een « ghilde van de Busse opghestelt binnen deser prochie ter eëren van onsen lieven heeren ende van Sinte Rijktrudies », die opgericht werd in 1626 en nog niet uitgedaan had in 1707, vermits alsdan bekrachtiging van de statuten gevraagd werd aan de magistraat.

Een aantal jaren voordien reeds, in 1700, had ook de rederijdersgilde hetzelfde verzoek gericht aan burgemeester, schepenen en keurheren. Zoals het hoort, was de « quaerte inhoudende in (sic) vijfthien artiklen » in verzen (3) gesteld. Het verzoekschrift zelf was ondertekend door 11 gildebroeders.

In 1777 werd dezelfde « quaerte inhoudende ordonnantien poleticque ende opservantien » nogmaals voorgedragen om te worden gedecreteerd omdat « men bij faute dies de diffilianten ende deliquanten niet en can constraingieren ende betrecken bij s'heerens executie ». Ditmaal was het reglement gedrukt, alleen het 15^e

1) E. Vander Straeten. *Le Théâtre villageois en Flandre*, II, 198. (Brussel 1881).

2) R. A. Brugge, Gemeentearchief van Reninge, bundel n° 13. Al de citaten en gegevens werden uit die bundel geput, zodat wij maar eenmaal de referentie opgeven.

3) Twee andere berijmde reglementen, namelijk voor Lefinge (omstreeks 1688) en voor Stavele (1704), vindt men afgedrukt in het aangehaalde werk van Vander Straeten I, 204 en 312 vlg.

artikel werd er met de hand bij geschreven. Op de spelling na zijn beide reglementen identiek tenzij dan op enkele plaatsen die wij in voetnoot ook aanduiden.

ORDONNANTIEN ENDE STATUTEN

T^e onderhouden bij de Reden rijke gilde broeders vanden
H^{er} Gheest
met tytel *Die van herten Reyn*
inde prochie van Renynghe

1

Alvooren die belieft in dese gild' te komen
sal worden bijde vijf ghe:ede aenghenomen
aen wien men dese quaert eerst vooren lesen moet
op dat hij aen elck point als ghildebroer voldoet.

2

Wanneer de helle klynckt, elck broeder die sal swijghen
of anders sal de boet van eenen stuyver krijghen
en soo wie maeckt refuys, of yet daer teghen seyt
sal worden dobbel boet door desen opgheleyt.

3

Soo wie tot t' spelen sal bequaeme sijn bevonden
sal nemen een partije ghejont of toeghesonden
door princ' en (a) gouverneur die door dichtmeesters raet
magh niemant weygeren, op straffe naer de daet.

4

Aen niemant g'oorlooft is een ander thouden drincken
dat is int' gild'-gelagh, of jemant te beschincken
al is het synen vriend ten waer een quaertier-eur
niet meer 't zij met verlof van princ' of gouverneur.

5

Die bij den duyvel sweert, of vloecken sal te seere
of door onnutten clap vermind'ren anders eere
of wel met redens compt vol van oncuyscheyt voort
twee stuyvers boeten sal soo dickwils als men t' hoort.

6

Elck gilde broeder sal hem teghenwoordigh maecken
in de processie tsij wettelicke saecken
hem eenigh letsel sijn, en die het niet en doet
eer hij compt bij de gild vier stuyvers legghen moet.

Varianten : a) of b) voor c) heeft d) prince maer

7

Op onsen kermis-dagh sal elck Godts dienst vereeren
in t' gaene naer de kerck en wederom te keeren
met standaert gildewijs tzij noodelick belet
dat op de boete van vier stuyvers is gheset.

8

Wie eene dochter haelt dat hij verblijft in eeren
tot den bequamen tijt dat sij huys-waert sal keeren
dienvolghens die met haer onstichtbaer saecken doet
of anders alst' betaemt een gulden wert de boet.

9

Als eenen broeder sterft, of scheyde uyt het leven
het sterfhuys wert belast een daelder ghelt te gheven
voor dootschult aen de gild', naer tghelt ontfanghen is
wert tsynder laefvenis ghedaen een sielemis.

10

Men sal eens alle jaer doen rekenyngh' en hooren
waernaer een gouverneur sal wesen nieuw gheccooren
door de ghemeensaemheyt of t' corpus van de gild'.
Daer geen boete staet voor die niet commen wild.

11

In elck vergaederyngh soo langh de quaert hangt open
wort yder gilde broer verboon en afgheropen
te smoren touback op de gilde camer dan
die dit te buyten gaet twee stuyvers boet (b) dien man.

12

Die eene rolle leert (c) sal exerceren comen
den tyt die hij heeft van syn overheyt vernomen
of die sal wesen door den dichtmeester gheatelt
en die daerinne faelt, die boet vier stuyvers gelt.

13

Gheen broeders moghen uyt de ghilde gaen ten waere
dat hij den gouverneur voldoen sal van dien jare
met tgonne hij voordien de ghilde schuldigh staet
toedies noch gheven moet twee guldens eer hij gaet.

14

Als 't is drye Coninx dagh de jonghmans sullen vieren
een Coningh die het valt' den welcken sal vercierien
met ses pont d'halsebant op Sinct Rictrudis dagh
die van den prins, en eedt (d) ter slynckhant gaen magh.

De kosten van den jaer' moet elck precys opdraeghen naer t' doen de rekeningh ten uytterst veerthien daghen of wel bij fault van dies wert hij gheexcuteert en hierom niemant niet op dit en murmureert.

Over andere dichterlijke activiteiten van de auteur van het reglement, Matthijs Halewynt, hebben wij niets kunnen achterhalen.

Steeds uit dezelfde bundel gemeentearchief vernehmen wij verder nog dat, ter gelegenheid van de kermis 1665, het spel van de Heilige Ludovicus opgevoerd werd samen met een andere tragedie, heet het, waarbij de magistraat tussenkwam voor 100 £ par. in de grote kosten. In 1669 werd nogmaals, zoals reeds voordien gebeurd was in 1665 toelating gevraagd voor de opvoering van een « spel van sinnen, met een esbatament », wat ook ingewilligd werd. LUC DANHIEUX

TOPONYMICA UIT DE KUSTSTREEK

(Vervolg van blz. 102)

60857

HILLEN en PANNEN te Knokke.

Den *Doornhul*, den *Blooten Hul*, den *Blekhul*, den *Spreeuwenhul*, den *Zeeakstershul*, den *Komediehul*, den *Scherpen Hul*, den *Zwarten Hul*, den *Sparrenhul* en den *Grashul*. De *Kreupelhoutpanne*, de *Lischpanne*, de *Braambeierpanne*, de *Keunepanne*, de *Koeipanne*, de *Diepe Panne*, de *Lange Panne*, de *Pasterspanne*, de *Kerkepanne*, de *Zandpanne*, de *Doornpanne* en de *Riselpanne*.

Dit zijn de namen van enige duinhillen en duinpannen te Knokke, waarvan wij de meeste in onze kinderjaren nog gekend hebben, maar die nu om zo te zeggen allemaal verdwenen zijn. Verscheidene van deze namen behoren tot de kindertaal.

HEIST. Vanaf het begin der 14^e tot op het einde der 15^e eeuw wordt deze naam uitsluitend *Heis* en *Heys* geschreven zonder eind-t. In de 16^e eeuw is het *Heys* en *Heyst* en in de 17^e eeuw en later alleen nog *Heyst*, *Heist*. De gemeentenaam is ontleend aan die van een voormalig leengoed te *Heist* (parochie Koudekerke). Alhoewel geen oudere vormen dan die der 14^e eeuw overgebleven zijn, kunnen we met enige